

D E P L A T E V.Z.W.

TIJDSCHRIFT VAN DE OOSTENDSE HEEMKRING "DE PLATE"

Vormings- en ontwikkelingsorganisatie en Permanente Vorming

Aangesloten bij de KULTURELE RAAD OOSTENDE en het WESTVLAAMS VERBOND VAN KRINGEN VOOR HEEMKUNDE

Statuten gepubliceerd in de Bijlagen tot het Belgisch Staatsblad dd. 1-2 mei 1959, nr. 1931 en gewijzigd volgens de Bijlagen tot het Belgisch Staatsblad dd. 15 mei 1975 nr. 3395, de Bijlage tot het Belgisch Staatsblad van 4 december 1986 nr. 31023 en de Bijlage tot het Belgisch Staatsblad van 5 oktober 1989 nr. 13422.

Alle medewerkers zijn verantwoordelijk voor de door hen getekende bijdragen.

Tekst overname toegelaten na accoord van auteur en mits vermelding van oorsprong.

Ingezonden stukken mogen nog NIET gepubliceerd zijn.

De auteurs worden er attent op gemaakt dat bij elke bijdrage een bronvermelding hoort.

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

A. VAN ISEGHEM
IJzerstraat 1
8400 OOSTENDE

SECRETARIS

J.B. DREESEN
Rode Kruisstraat 4
8400 OOSTENDE

JAARGANG 23
NUMMER 12
MAAND december 1994

PENNINGMEESTER

J.P. FALISE
H. Serruyslaan 78/19
8400 OOSTENDE

REKENING

750-9109554-54
000-0788241-19

IN DIT NUMMER

- blz. 299 : J. VERHAEGHE : 150 jaar Oostendse herbergen en brouwerijen 1645-1796 (1e deel).
- blz. 307 : D. FARASYN : Het eerste park Leopold.
- blz. 311 : E. SMISSAERT : Over de "vlieger".
- blz. 312 : J.B. DREESEN : Zonnewijzers in West-Vlaanderen IV. De Haan en Gistel.
- blz. 315 : J.G. DE BROUWERE : Het altaar herschilderen.
- blz. 318 : E. SMISSAERT : Heist-aan-Zee : een cyclus gedichten.
- blz. 319 : J.P. FALISE : Oostendse marine-officieren gestorven voor het vaderland tijdens de eerste wereldoorlog.

OPENINGSDATA HEEMMUSEUM IN 1994

- elke zaterdag
- van 24 december t/m 8 januari 1995 (gesloten 25 december 1994
1 en 3 januari 1995)
telkens van 10u tot 12u en van
15u tot 17u

DECEMBERACTIVITEIT. Avondvoordracht met dia's en video

De Oostendse Heemkring De Plate heeft de eer en het genoegen zijn leden en andere belangstellenden uit te nodigen tot de avondvoordracht die doorgaat op

donderdag 22 december 1994 om 20u30

in de Conferentiezaal van de V.V.F. Oostende, Dr. Colensstraat 6.

Het onderwerp : **OOSTENDE OP LITHOGRAFIE**

De spreker : de heer Norbert **HOSTYN**, Licentiaat in de Kunstgeschiedenis. Stadsconservator-archivaris van de Stad Oostende.

Alhoewel er geen "exacte" datum op te plakken valt, wordt dit jaar toch het twee eeuwen bestaan van de lithografie (steendruk) gevierd. Op diverse plaatsen wereldwijd werden tentoonstellingen gehouden die door hun aard eerder het kennerspubliek dan de grote massa aantrokken.

Uitgevonden door Aloïs **SENEFELDER**, groeide deze toen revolutionaire druktechniek met haar talloze mogelijkheden in enkele jaren uit tot het geliefkoosde drukprocédé van de 19de eeuw, zowel voor zakelijk drukwerk als voor reproducties van beeldmateriaal en als medium voor een zelfstandige grafische kunstvorm.

Een groot gedeelte van de 19de eeuwse lithografische productie betrof topografisch beeldmateriaal van landschappen, steden en dorpen. Zo ook Oostende. Tot op vandaag de dag zijn deze prenten geliefkoosde verzamelobjecten van heemkundigen en mensen die kortweg gewoon van hun stad houden. De ene groep zien ze als tijdsdocument, de tweede groep begeren ze meer om de louter decoratieve kwaliteiten.

Aan de hand van een diareeks maken we kennis met "Oostende op lithografie" : een verkenning door de vele 19de eeuwse lithografische prenten met Oostende als onderwerp.

Een onderwerp dat het merendeel van onze leden kan bekoren, want wie koestert er in Oostende geen lithografische reproductie van onze geliefkoosde stad. Iedereen is welkom en zoals steeds is de toegang vrij en kosteloos.

J.B. DREESEN

Hiermee beëindigen we ons Activiteitenprogramma 1994. We wensen al onze leden en hun familie een PRETTIG KERSTFEEST en een GELUKKIG NIEUWJAAR en zien nu reeds uit naar U aller aanwezigheid op onze Activiteitenprogramma 1995.

Het Bestuur

150 JAAR OOSTENDSE HERBERGEN EN BROUWERIJEN
1645 - 1796 (1e deel)

door Julien VERHAEGHE

den ADMIRAAL RODNEY

Wordt éénmaal vermeld in 1784, werd uitgebaat door "Mrs FOX".

den ADMIRAAL VAN VLAANDEREN gelegen langs, of dicht bij, de kaai

Wordt voor de eerste maal vermeld in 1703 in een proces over een vechtpartij, werd toen uitgebaat door Philip PIETERS en zijn echtgenote Agnes SENSIER.

Ook vermeld in 1706 (ruzie met gekwetsten) en in 1730 (proces over een diefstal en poligamie).

Opnieuw vermeld in 1741, was toen uitgebaat door J^o Catharina COLLAR die vervolgd werd wegens het ontduiken van de wijnaccijnzen.

Voor de laatste maal vermeld in 1747 in een proces over echtelijk krakeel; als ligging werd toen opgegeven "recht over de herberg het Coninginneken, en dicht bij het Schippershuis.

ALBERTUS gelegen op de kaai

Wordt éénmaal vermeld in 1774 in een proces over diefstal. Werd toen uitgebaat door Philip DE VOS.

de AMERIKAANSE FLAG

Wordt éénmaal vermeld in 1795, zonder melding van ligging of uitbater.

den ANCKER (brouwerij)

Wordt éénmaal vermeld in 1689 in een proces over de ontduiking van de bieraccijnzen. Brouwer was toen Sr Guilliamme PORRET.

den APPEL

Wordt voor de eerste maal vermeld in 1658 in een proces over een vechtpartij met dodelijke afloop.

Wordt in hetzelfde jaar weer vermeld toen de uitbater, Jacques VAN DEN BUSSCHE zijn echtgenote Florence JOOS op straat met een mes in de keel gestoken had. Jacques had zijn vrouw thuis betrapt tijdens een slippertje in de slaapkamer met dokter DE CLERCQ. De vrouw was de straat opgevlucht om zich veilig te stellen bij de pastoor.

Opnieuw vermeld in 1679 in een proces over diefstal, en in 1681 in een proces over de ontduiking van de bieraccijnzen met grote ruzie, waarbij Hendrik INGELBRECHT, brouwer in "de Werelt" met bier had gesmeten naar Lieven IMPENS, officier van de baljuw.

Nog vermeld in 1736 in een proces over diefstal.

den ARENT (ook genoemd "den GOUDEN ARENT") gelegen in de Weststraat. (brouwerij)

Voor het eerst vermeld in 1677, brouwer was toen Sr Jan PORRET de jonge (ook zijn vader Jan PORRET d'oude was brouwer).

Vermeld in 1680, werd toen uitgebaat door de weduwe van Willem WILLEMS, een rijke en welgestelde vrouw. WILLEMS had de brouwerij gekocht van Jan PORRET de jonge, die nu opgegeven werd als winkelier.

Nogmaals vermeld als brouwerij in 1688.

BACHUS

Voor het eerst vermeld in 1711 in een proces over dronkenschap, herbergierster was dan Adriana CALLIE, echtgenote Joannes ZEGHERS. Opnieuw vermeld in een moordproces in 1781, herbergier was dan Carolus BENS.

de BASSEVILLE VAN DUINKERKEN gelegen "nevens" de Kaaipoort

Vermeld in 1782 in een proces over diefstal van suiker; herbergier was Pieter DANIS en zijn echtgenote Adriana DE RIJCKE.

den BEER (herberg)

Voor het eerst vermeld in 1651 in een proces over een duel met dodelijke afloop (de winnaar werd aangehouden, veroordeeld en onthoofd op de Grote Markt). Herbergier was toen Jan DE VOS en zijn echtgenote Elisabeth GEERSSENS.

Vermeld in een proces over valsmunterij, en in 1701 in een proces over inbreuk op het monopolie van het ambacht der schoenmakers.

Vermeld in 1789 als "huis van debauche" in een proces over diefstal. De dader werd op de Grote Markt gezeseld "tot den bloede" en voor 15 jaar verbannen uit Vlaanderen. Herbergier was dan Francis BLANCKAERT en zijn echtgenote Petronella MELLE.

den BEER (brouwerij)

Voor het eerst vermeld in 1679 in een proces over burenruzie, brouwer was dan Sr Balthasar VIGNAULX.

Ook in 1688 in een proces over het niet betalen van de bieraccijnzen, brouwer was dan Sr Jacobus VANDE VOORDE.

In 1701 was er opnieuw een proces over het niet betalen van de bieraccijnzen, brouwer was dan Sr Joannes VIGNAULX.

In 1728 is een der brouwersknechten, genaamd Joannes SNIJER, van een stelling in een kuip kokend water gevallen, en, zoals blijkt uit het P.V. van lijkschouwing, overleden aan zijn brandwonden.

In 1729 wordt de brouwerij nogmaals vermeld in een proces, ingespannen door twee chirurgijns tegen een onbevoegde, over het al dan niet verstrekken van medicijnen.

de BEHOUDEN REIJSE

Voor het eerst vermeld in 1706 in een proces over een vechtpartij. In 1713 is er in deze herberg een dronkemansruzie geweest tussen twee soldaten van het garnizoen; een van hen heeft met het gevest van zijn sabel alle ruiten stukgeslagen. Dienstmeid was toen Marie PUIJS.

la BELLE BOURBONOISE

Was in 1789 een "huijs van prostitutie en debauche" gehouden door Felix BLODT en zijn echtgenote Isabella CALLENS. Jan MECHELE, die in deze herberg een jeneverke dronk, had partij getrokken voor Marie DURANT, een der "lichte vrouwpersonen" van het

etablissement, door Isabella CALLENS geslagen werd. Beide uitbaters hadden daarop Jan MECHELE zodanig afgeranseld dat hij zwaar gekwetst werd.

Beiden werden, na veroordeling, gebonden aan een paal vòòr het stadhuis, tot den bloede gegeseld en daarna voor 10 jaar uit Vlaanderen verbannen.

den BELLEVIDERE gelegen dicht bij de Grote Markt (niet in de Kapucijnenstraat)

Voor het eerst vermeld in 1679 in een proces over een vechtpartij. In 1683 was in dezelfde herberg krakeel over het bollen in de boltra, herbergier was toen Philippe DE CLERCK.

In 1684 werd er de verkoping gehouden van de buit van de Oostendse kapers, herbergier was toen Jan DE COSTER.

In 1692 was in deze herberg een vechtpartij tussen Mr Carel BORM en Sr Anthone CLOU.

Wordt in 1704 nogmaals vermeld in een proces over een dronkemansruzie met gekwetsten; uit dit proces blijkt dat in deze herberg het "Gildthof van de Busse" gevestigd was.

BEULENS

Vermeld in 1769, herbergier was toen Jan PRIEM.

den BINNENLANDER

In 1650 vermeld in een proces over het mishandelen van de luitenant-baljuw door Frans DYSER.

het BLAUW ANKER

Was in 1786 een bordeel gehouden door de Engelse miss PREYS (PRICE) met verschillende Vlaamse en Engelse "ontuchtige jonge dochters" Enkele meisjes werden veroordeeld tot het afsnijden van het hoofdhaar en verbanning, andere tot twee dagen "te water en te broode" in de gevangenis en verbanning. Miss PRICE werd verbannen.

den BOOMGAERT (ook hostellerie) gelegen dicht bij de Oude (= Grote) Markt

Voor het eerst vermeld in 1649 in een proces over een diefstal in het stadhuis.

In 1686 hield Jacob GRIJSON deze herberg open.

Wordt in 1692 genoemd in een proces over een vechtpartij met messen, in 1714 in een proces over smaad aan het Schepencollege, in 1715 in een proces over beledigingen en vechten, en in 1725 in een proces over echtelijke twist en slagen.

In 1728 is Jan TARTARD als "hostellier in den Boomgaert" betrokken in een proces wegens wanbetaling.

Wordt in 1743 vermeld in een proces over gewelddaden door een Engels soldaat van het garnizoen.

Wordt in 1753 vermeld als zijnde "op" de Grote Markt, was dan bewoond door Frans VAN DRIESSCHE.

de BOOTSGHESELLEN MAELTIJDT gelegen in de Langestraat

Wordt voor het eerst vermeld in 1651 in een proces over de moord door onbekenden op Pieter POTIJS.

Wordt aangehaald in 1654 in een proces over de moord op Pieter JANSSENS.

de BORGHERS CANTINE gelegen in de Kattestraat

Wordt voor het eerst vermeld in 1648 in een proces over de moord op Jan VANDER HELST door Pieter SANSSENS.

Vermeld in 1649 bij het proces over de diefstal in het stadhuis. Herbergier was toen Jan WEYNAERT.

Vermeld in 1650 in een proces over de moord op Balthasar VICTORIN; Jan WEYNAERT was nog herbergier.

BOURGOINEN gelegen dicht bij de Nieuwe Markt, in de Kaaistraat

Wordt voor het eerst vermeld in 1678 in een proces over de moord op Ignatius DE WITTE door Hendrik JOOS (werd doodgestoken in deze herberg).

In 1681 was Jacobus JANSSENS er herbergier.

In 1691 was Olivier VERSCHEURE pachter, en is in deze herberg het pakhuis van de kamer van Rethorica.

Wordt vermeld in januari 1696 in een proces over de moord op Pieter SCHAEVE door Engelse soldaten.

het BOURGOINS CRUIJS

Wordt eenmaal vermeld in 1764 in een proces over aanranding der eerbaarheid, herbergier was toen Michiel VANDE KEERE.

den BRABANTSCHEN VOS gelegen bij de Kaaipoort

Wordt eenmaal vermeld in 1751 in een proces over diefstal, herbergierster was toen Marie HEYNDRIKSEN, weduwe Adriaen DOBBELAERE.

BRUGGHE

Wordt eenmaal vermeld in 1706 in een proces over een vechtpartij met messen.

het BRUGSCHE VRIJE

In 1703 greep in deze herberg de verkoping plaas van de buit van de Oostendse kaperschepen. Herbergier was toen Jan VERHULST.

Wordt vermeld in 1712 in een proces over misbruik van vertrouwen. Vanaf 1723 vermeld onder de naam "het Nieuwe Brugsche Vrije" in een proces over verduistering; herbergier en hostellier was toen John COLLINS.

Vermeld in 1734 in een proces over ontduiking van de bieraccijnzen; herbergier was toen Joannes DE MULDER.

het CASTEEL VAN DOUVER

Voor de eerste maal vermeld in 1760 in een proces over een vechtpartij, herbergier was toen Pierre VIGNON.

Vermeld in 1782 in een zaak van verkoop van verdovende middelen.

Vermeld in 1784 in een proces over zakkenrollen.

de CAVETTE

Uit de processen-verbaal van de verkopeningen van de buit van de Oostendse kaperschepen blijkt dat deze herberg gelegen was op de kaai, niet ver van de loodskamer.

In 1684 was de weduwe van Jacques Vlieghe herbergierster, in 1694 J^o Marianne Vlieghe, in 1697 Maillard Naessens, in 1698 de weduwe van Carel Wybo, in 1699 Michiel Willems en in 1702 opnieuw J^o Marianne Vlieghe.

In 1713 wordt deze herberg vermeld in een proces over een vechtpartij. Wordt vermeld in 1775 in een proces over een vechtpartij tussen de bemanningen van twee loodssloepen. Wordt vermeld in 1782 in een proces over een gestolen scheepslading.

den CENDT

Wordt eenmaal vermeld in 1654 in een proces over de moord op Pieter Janssens.

het CLEYN SCHIPPERSHUIJS

Wordt eenmaal vermeld in 1692 in een proces over eerroof.

de CHASSE ROYALE

Wordt eenmaal vermeld in 1763, herbergier was toen Joannes Van Middelem.

den CLEYNEN BEER

Wordt eenmaal vermeld in 1710 wegens het frauderen in de bieraccijnzen; herbergierster was toen Adriana Callie, echtgenote van Joannes Zeghers (hieldden in 1711 de herberg Bachus).

le COCQ HARDI

Wordt eenmaal vermeld in 1778 in een proces wegens schelden, vechten en beledigingen, herbergier was toen Michiel TerryN.

le COEUR PERCÉ

Wordt eenmaal vermeld in 1705 in een proces over dronkemansruzie.

den CONINCK VAN DENEMARKEN

Wordt voor het eerst vermeld in 1693 in een proces over een herberggruzie, herbergier was toen Cornelis Laureys. Opnieuw vermeld in 1735 in een proces over zedenschennis.

den CONINCK VAN POLEN

Vermeld in 1693 i.v.m. diefstallen in de parochiekerk en de Kapucijnenkerk.

den CONINCK VAN SPANJE

Voor het eerst vermeld in 1710 wegens fraude in de bieraccijnzen door de herbergier Pieter Feyts.

Vermeld in 1745 in betrekking met een betwisting over het verhuren van een stal.

Vermeld in 1760 in een proces over verkrachting van de meid Francisca VANDE BEGGINS; herbergier was toen Jacobus DE CORTE.

den CONINCK VAN SWEDEN gelegen bij de Kaaipoort

Wordt voor de eerste maal vermeld in 1701 in een proces over zedenschennis, poging tot verkrachting van de dienstmeid en bedreiging van de herbergierster Judoca WIESSOCX.

Wordt nogmaals vermeld in 1720 in een proces over diefstal.

het CONINGHINNEKEN

Wordt voor het eerst vermeld in 1706 in een proces over een vechtpartij met messen en gekwetsten in de herberg.

Wordt nogmaals vermeld in 1747 in verband met een echtelijke ruzie.

den COUR IMPERIALE

Voor het eerst vermeld in 1778 in een proces over een vechtpartij. Vermeld als hostellerie in 1779 in een proces over het ronselen van emigranten naar Amerika.

de CROONE gelegen in de Kaaistraat

Voor de eerste maal vermeld in 1650 in een proces over de moord op Jan HUGESSEN.

Vermeld in 1654 in een proces over het kwetsen van Jan FAES door Jacques Vlieghe.

In 1669 was het pand bewoond door Sr Rogier BAUWENS.

Wordt vermeld in 1692 in een proces over het stelen van vaatjes boter. In 1750 werd er een kruik brandewijn gestolen uit deze herberg; herbergier was toen Pieter MOENTACK.

Nogmaals vermeld in 1760 in een proces over verkrachting.

den DOLPHIJN gelegen bij de Kaaipoort

Voor het eerst vermeld in 1689 in een proces over een vechtpartij met gekwetsten. Vermeld in 1735 in een proces over aanranding der eerbaarheid op de herbergierster Isabella SAGERMAN, echtgenote Toussaint GODTMAER.

de DRAECKE

Vermeld in 1655 in een proces over een herberggruzie.

de DRIE BELLEN

Vermeld in 1695 in verband met een messengevecht.

de DRIE BROUWERS

Voor het eerst vermeld in 1710 wegens fraude in de bieraccijzen, herbergier was toen Jacob SCHINCKEL.

Vermeld in 1713 in een proces over het "qualijck gedragh" van Catto MOENTJENS. Vermeld in 1742 in een proces over diefstal; herbergierster was een zekere Christine, echtgenote ROSSET.

Vermeld in 1744 in verband met een diefstal door Engelse soldaten.

de *DROE CONINGHEN* gelegen in de Lijnbaanstraat

Vermeld in 1715 in een proces over een vechtpartij met gekwetsten.

de *DRIE MATROOSEN* gelegen bij de Westpoort

Voor de eerste maal vermeld in 1760 in een proces over verkrachting. Vermeld in 1783 in een proces over diefstal.

de *DRIE MOLEKENS*

Vermeld in 1730 in een proces over diefstal; herbergier was toen Pieter COOLMAN.

de *DRIE SLEUTELS* gelegen naast het huis van de pastoor

Voor het eerst vermeld in 1645 in een proces over diefstallen; herbergierster was toen een zekere Christine.

Vermeld in 1677 in een proces over aangeslagen wijn; herbergierster was toen de weduwe van Cornelis RITSEGER.

Vermeld in 1695 in een proces over diefstal; herbergierster was toen Marie CORNELIS, echtgenote van Norbert OUTTERMAN.

Vermeld in 1710 wegens het ontduiken van de bieraccijnzen; herbergier was toen Mattheus GALLEN.

de *DRIE SWAENTJES* gelegen in de Kattestraat

Voor het eerst vermeld in 1686 in een proces over belediging van het Schepencollege.

Vermeld in 1688 in een proces over een te houden tweegevecht.

Het pand werd in 1711 door Joannes ANDRIES verkocht aan Jacobus DE MEY. Vermeld in 1727 in een proces over een vechtpartij.

Vermeld in 1731 in een zaak waarbij grenadiers geld gekregen hadden om pensionaris GRIJSPERRE een rammeling te geven.

Vermeld in 1754 in een proces over slagen en verwondingen; herbergier was dan Jan Frans DUTRIEU.

de *DRIE VISKENS* gelegen bij de Oostmolenwal

Vermeld in 1678 in verband met een gepland tweegevecht.

de *DRIE VISSCHERS*

Vermeld in 1763 in een proces over een messteek gegeven door vader (de herbergier) Melchior GROENVIJNCK aan zijn zoon Frans.

den *DUC DE LORRAINE*

Voor het eerst vermeld in 1760 in een proces over een vechtpartij; herbergierster was toen Marie LACROIX, echtgenote Jan MAERTENS.

Vermeld in 1782 in een proces over een vechtpartij.

den *ENGEL* gelegen in de Sint-Franciscusstraat, recht over het Schippershuis.

Voor het eerst vermeld in 1677 in een proces over de verkoop van borstels.

Vermeld in 1694 in een proces over "frauduleus leven".

In 1719 werd in deze herberg de bemanning aangeworven van de Oost-Indiëvaarder "De Keyserinne", kapitein Jan WILLEMSSEN, voor een reis naar Moka.

Nog vermeld in 1752.

den *FEIJTECOCK* gelegen in de Sint-Franciscusstraat

Voor het eerst vermeld in 1766 in een proces over overspel; herbergierster was dan Joanna ALBRECHT, echtgenote van Pieter VIGNON.

Vermeld in 1780 in een proces over het geven van giftige medicijn aan een zieke door een scheepskapitein uit Danzig. In dit jaar was deze herberg ook gekend als "het *HOLLANDS SCHIPPERSHUIS*"; herbergier was toen Gaspar VROU.

de *FONTEIJNE* gelegen bij de Kaaipoort

Eenmaal vermeld in 1710 in een proces over het niet betalen van vertier, uitbaters waren toen Andries PULINGH en zijn echtgenote Catharina DE WULF.

in het *FORT VAN HOLLANT*

Eenmaal vermeld in 1710 in een proces over een gevecht tussen burgers en officieren van het garnizoen.

de *FORTUIJNE* (brouwerij)

Eenmaal vermeld in 1687 in een zaak van ontduiking van de bieraccijnzen, brouwer was toen Sr Lucas Vlieghe.

de *FORTUIJNE* (herberg) was gelegen bij de Kaaipoort

Voor het eerst vermeld in 1681 in een proces over een vechtpartij; herbergier was toen Jan GIJS.

Vermeld in 1786 in een proces over diefstal, herbergier was toen Jan NOORDMAN.

de *GALLIJE* gelegen in de Langestraat

Vermeld in een proces van 1648 over een vechtpartij met dodelijke afloop.

den *GLOYENDEN OVEN* gelegen in de Langestraat

Voor het eerst vermeld in 1710 wegens ontduiking van de bieraccijnzen; herbergier was toen Michiel WILLEMS.

Vermeld in 1734 in een proces over diefstal.

Vermeld in 1750 in een proces over diefstal; herbergierster was toen Petronella VANDEN BROUCKE, echtgenote Joannes BLOMME.

Vermeld in 1774 toen een verongelukt meisje er dood binnengedragen werd.

Vermeld in 1791 in het proces-verbaal van lijkschouwing van een gestorven Jood.

(wordt vervolgd)

HET EERSTE PARK LEOPOLD

door Daniël FARASYN

In de voormiddag van zaterdag 27 augustus 11. werden de nieuwe gebouwen van de Groendienst van Oostende ingehuldigd. In de namiddag van 14 tot 18 u. kon het publiek de gebouwen en serres bezoeken. Aan het hele gebeuren werd te weinig ruchtbaarheid gegeven tot ongenoegen van vele mensen die door een bezoek te brengen aan het eindelijk vernieuwde complex hun waardering hadden willen betonen voor de goede zorgen door de Groendienst besteed aan de rijke verscheidenheid aan bomen, struiken en bloemen alom in de stad aangeplant.

Van deze gelegenheid wil ik gebruik maken om over het allereerste ontstaan van openbare parken in onze stad even uit te weiden. Bij velen ligt het vastgeankerd dat de "Hof" of het Leopoldpark tussen de K. Janssenslaan, de H. Serruyslaan, de E. Beernaertstraat en de Spilliaertstraat het eerste park van Oostende was. Ik moet ze teleurstellen. Het eerste park lag aan de westkant van het Hazegras, meer bepaald op de westzijde van de Polderstraat, nu Hazegrasstraat en van de Nieuwe Markt, nu Delhaizegebouw. Dit park strekte zich uit vanaf de westelijke helft van de Leopold III-laan in het noorden tot aan de parking tussen de Melinda en de Bauwensschool in het zuiden. Op de westzijde van het park lag destijds een arm van de Ste Catherinekreek, die na het uitgraven van de handelskommen was aangelegd om het overtollige water uit de Ste Catherinepolder via de Amerikaanse kreek naar de geul af te leiden. Op de westkant van deze arm lag het driehoekig "Scheepsmaekers eiland" bezuiden de derde bassin.

Dit eerste park bestond zeker in 1829. Dit hebben wij kunnen afleiden uit een bericht verschenen in de "Gazette van de Provincie West-Vlaanderen en der stad Brugge" dd. 28-12-1829. Hierin biedt Aug. CLAEYS zijn herberg met danszaal en billardkamer uit ter hand te pachten aan "face maekende op de Stadswandelhof". Enkele jaren later zal A. CLAEYS zijn herberg uitbreiden tot het "Hotel d'Allemagne".

Hoe deze stadswandelhof tot stand kwam is ons niet bekend. Zeker is dat het Stadsbestuur er zorgde voor de aanplanting van bomen, vooral sparren en voor de aanleg van wandelpaden. Dit wellicht ten behoeve van de zomertoeristen, die wel omwille van de baden naar Oostende kwamen maar ook naar wat groen verlangden, dat in andere toeristenoorden, zoals Spa, veelvuldig voorkwam.

Na de zomer 1831 wenste het Stadsbestuur de zorgen voor de "Jardin Publique" aan anderen dan aan eigen personeel over te dragen. De gemeenteraad van 19 september 1831 besliste de uitbating van het park voor de duur van negen jaren vanaf 1 mei 1832 gratis in handen te geven van Jacq. WARRINIER, mits een reeks voorwaarden vastgelegd in een akte afgesloten voor notaris RYCX op 5 maart 1832 (1).

WARRINIER had er natuurlijk voor te zorgen dat de hof en de paden netjes werden gehouden, dat het park voor eenieder toegankelijk was tussen zonsopgang en zonsondergang. Kinderen beneden de 15 jaar werden er niet toegelaten tenzij zij door

ouders of vrienden waren vergezeld. WARRINIER nam het op zich een "levende doornhaege" rond het park aan te planten. Wel was het aan de stad toegelaten uit dit park de nodige plantsoenen te halen tot het beplanten "den terrein voor het huys van den heer Pastoor, de St. Josephstraat en de Cappellestraat".

Deze clausule wijst erop dat de stad niet alleen voor het goede beheer van het park wou zorgen maar toen reeds wou bijdragen tot de aanplanting van kleinere groenzones om het aanschijn van de stad op te fleuren.

WARRINIER was ook verplicht in dit park een paviljoen op te trekken waarin hij dranken mocht verkopen aan een zelfde prijs die aangerekend werd in het "Oud Schippershuis" op de westkant gelegen van Kapellestraat en de Keizerskaai, nu Vindictivelaan, en een cent meer dan in de herberg van A. CLAEYS. Om de nieuwe uitbater wat financiële steun te geven schonk de stad hem een éénmalige toelage van 200 fl. Alle opgelegde werken moesten voor 1 mei 1833 voltooid zijn.

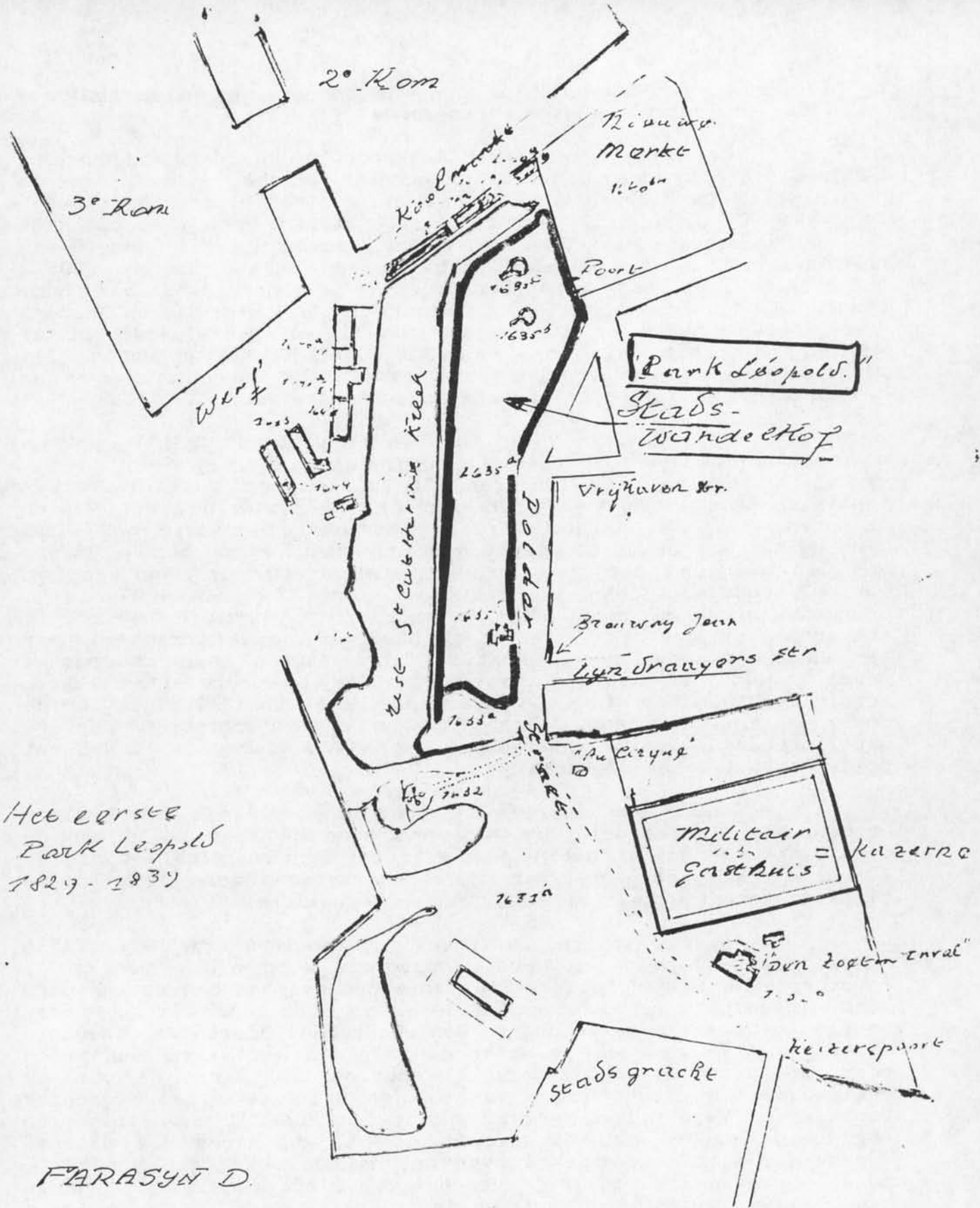
Pas was de stadswandelhof aan WARRINIER overgedragen of er werd een naam aan het park gegeven. In de "Feuille d'Annonces" van 10 mei 1832 werd de benaming "Parc Léopold" gelanceerd, benaming, die gretig door de bevolking werd aanvaard.

Voor de uitbouw van zijn park deed WARRINIER een beroep op de welwillendheid van de bevolking aan wie hij vroeg allerlei planten aan te brengen die in afzonderlijke plantsoenen zouden worden aangelegd. Blijkbaar werd deze oproep gul beantwoord.

WARRINIER bouwde niet één maar twee paviljoenen. Een eerste achthoekig bakstenen paviljoen met strodak bedekt, het "klein paviljoen" rechtover de toegangspoort van het park op de Z.W. hoek van de Nieuwe Markt en de kruising met de Brigantijnenstraat. Een tweede gelijkaardig maar wat ruimer paviljoen met dakpannen bedekt, het "groot paviljoen" genaamd zette hij op een 30 m. benoorden het eerste. Aan beide gebouwen voegde hij nog een aantal "chambrettes" toe. Op het zuidelijk uiteinde van het park, ter hoogte van de Lijndraaiersstraat ten slotte plaatste hij nog een derde gebouw (2).

Naar de "Feuille d'Annonces" dd. 3 september 1833 kon WARRINIER een groots bal in het park inrichten. Allerhande feestelijkheden grepen er plaats. In het blad van 23 juni 1836 kon hij het geachte publiek melden dat hij gedurende het badseizoen zelfs twee bals per week zou organiseren. Blijkbaar was de uitbating van het Léopoldpark voor hem een succes. Wanneer het op het strand of langsheen de dijk te koel of te winderig was trokken toeristen of mensen uit de Oostendse burgerij naar de beschutte, stille, groene oase van het Léopoldpark. Ook buiten het badseizoen brachten openbare verkopeningen die er werden gehouden koop- en kijkklustigen naar de paviljoenen van het park.

Om het hoofd te bieden aan de vele kosten die de uitbating van het park met zich meebrachten ontleenden Jacq. WARRINIER "cabaretier et jardinier" en de schrijver Pr. POTTIER op 29 januari 1835 de som van 1.000 fl. van de rijke brouwer Gabriël JEAN, som binnen de 5 jaar terug te betalen aan 5 %, met als borg alle gebouwen, die op het park voorkwamen. Als bijkomende voorwaarde hadden beiden alle bieren te betrekken uit

Het eerste
Park Leopold
1827-1837

FARASYN D.

de brouwerij van JEAN, die gelegen was op de hoek van de Polder- en Lijndraaiersstraat (3).

De bijval die WARRINIER kende brachten ook anderen op het idee in dit vroeger verlaten gedeelte van het Hazegras enkele herbergen op te richten rond de kazerne van het Militair Gasthuis. Zo bekwam G. JEAN op 9 juni 1833 de toelating om op de oostkant van de Polderstraat ten N.W. van de kazerne op militair domein een bakstenen gebouw op te trekken dat als herberg zou fungeren. Op 1 juli 1835 liet hij deze herberg "Au Cirque" over aan Hub. CRANSHOFF (4). Deze zette op zijn beurt in 1837 een houten herberg "Den Zoeten Inval" op tussen de kazerne en de Keizerspoort of Koninklijke poort. Hier bediende Jan JANSNONE de tapkranen (5). Vermits deze nieuwe herbergen veelal door militairen werden bezocht vormden deze geen directe concurrentie voor WARRINIER.

Tijdens deze jaren was men te Oostende dolblij met de plannen voor de aanleg van een spoorwegnet waarbij de stad als westelijk terminus zou fungeren. In de wet van 1 mei 1834 was impliciet voorzien dat het station binnen in de nog met wallen omsloten stad zou gebouwd worden. Aanvankelijk maakte WARRINIER zich weinig zorgen om de plaats waar het station zou komen. Immers tot 1837 bestond het plan om het station te plaatsen aan het eerste handelsdok aan de oesterput van VAN DER HEYDE (6). Oostendse handelskringen en ook militairen vonden deze locatie echter weinig geschikt. Van hoger hand werd dus uitgekeken naar een andere plaats om het station "intra muros" aan te leggen. Omdat precies in het Z.W. van het Hazegras grote oppervlakten weinig behuisde terreinen lagen viel de keuze in 1838 al gauw op de zone waarin het Léopoldpark lag en de vijverresten van de aangrenzende Ste Catherinekreek, die in 1834 door de stad van het polderbestuur waren afgekocht.

WARRINIER beseftte dat spoedig een einde zou gesteld worden aan de concessie die hij verkregen had, en begon aan de liquidatie van de uitrusting van zijn paviljoenen. Zo liet hij op 23 april 1838 weten dat uit ter hand te koop was "eenen goede billiard met alle zijn toebehoorten en doppel spel bylen".

Na heel wat palaberen werden eind 1838 twee belangrijke conventies gesloten. Een eerste conventie werd afgesloten op 22 november 1838 tussen burgemeester en schepenen van de stad en dhr. NOEL, inspecteur van Bruggen en Wegen en directeur van de werken voor de aanleg van de spoorlijn Gent-Oostende. Hierin werd bepaald dat de stad gratis aan de staat zou afstaan alle terreinen nodig voor de uitbouw van spoor en station en hierbij voor de onteigening zou zorg dragen van de gebouwen die op deze gronden voorkwamen. Verder zou de stad het tweede dok laten uitbaggeren tot op de diepte van het eerste dok en de aarde die hiervan voorkwam plaatsen op de kaai van het tweede dok. Deze aarde kon benut worden om de vijver te dempen. Ten slotte moest de stad een brug leggen tussen het tweede en derde dok. De staat zou de aanleg van het spoor en van het station voor zijn rekening nemen. Een tweede conventie gesloten met Lt. Kolonel CORDEMANS op 17 december 1838 zorgde voor de toegangsweg doorheen de wallen. Het geheel werd op 29 december 1838 door de Gemeenteraad en bij K.B. van 20 maart 1839 goedgekeurd (7).

De opruiming van het Léopoldpark werd in ijl tempo doorgevoerd. Op 28 februari 1839 meldde de "Feuille d'Annonces"

dat alle bomen "en taille" verkocht zullen worden. Op 6 juni 1839 werden de onteigeningen doorgevoerd "pour cause d'utilité publique". Dit goldt voor twee molens, de resten van de Ste Catherinekreek, het Léopoldpark en een vijftal huisjes en magazijnen op de zuidkant van het tweede handelsdok, toentertijd de Koolmarkt genoemd. Dit alles werd door de stad aan de staat overgedragen. Op 29 augustus 1839 werd in het Oostends blad de verkoop voor afbraak aangekondigd van alle gebouwen die in het park stonden. Op 5 september lezen wij het bericht dat de laatste resten van het park nl. de arduinen toegangspoort met gesculpteerde deuren te koop worden aangeboden.

Aldus werd een einde gesteld aan het tienjarig bestaan van het eerste Léopoldpark dat wijken moest voor de aanleg van het tweede voorlopig station, dat op 1 december 1839 door de minister van Openbare Werken feestelijk werd ingehuldigd (8).

Jacq. WARRINIER ging zich vestigen in de "Jardin de Plaisance" in de St. Franciscusstraat, gebouwencomplex dat hij voor 1.100 fr. per jaar huurde van Jos. DELSART "Maître de la Poste aux chevaux et Directeur de la Messagerie" (9).

Bronnen

- (1) R.A.B. Reg. en Dom. Oostende, Bundel 53, pg. 67.
Not. Oostende, Van Caillie 1945, 301, 27.
- (2) Prov. kadaster Brugge, Oostende 1836, schets 27.
- (3) R.A.B., Not. Oostende, V.C. 1945, akte 975.
- (4) R.A.B., Not. Oostende, V.C. 1945, akte 1.131.
- (5) R.A.B., Not. Oostende, V.C. 1945, akte 1.389.
- (6) Gazette van West-Vlaanderen, 17 mei 1837.
Journal de Bruges, 4 juli 1837.
- (7) Mon. Belge, 1839, nr. 82.
- (8) F. GEVAERT, "Van kreekmonding tot verkeerscentrum", De Plate, Jg. 21.
Mon. Belge, 1839, nr. 337.
- (9) R.A.B. Not. Oostende, V.C. 1945, 10, nr. 2.002.

OVER DE "VLIEGER"

Eén der seizoentoeven van Oostende is de vliegerwedstrijd, een strandspel telkenjare ingericht tijdens een weekend in juli. De "vlieger" fascineert zijn "bestuurder" en de toeschouwers. Het is een loepzuivere overwinning op de zwaartekracht.

Wanneer de wind speels zoekt in fraaiogende, kleurige constructies, voelen wij als het ware zelf het touw klemmen en rukken in onze vuist : een heerlijke sensatie.

Wil je meer weten, dan is het boek "Fantastische vliegers zelf bouwen en oplaten" van de Duitser Volfgang Schimmelpfennig een aanrader (2de dr. ; de Bilt : Uitg. Cantecleer, 1991, 80 p. : vele ill. ISBN 90-213-0439-2).

Emile SMISSAERT

door J.B. DREESEN

Ter inleiding : Torenuurwerken versus zonnewijzers (1) (2)

Over de historische ontwikkeling van de openbare tijdsaanwijzing bestaan er nogal wat misvattingen. Zo werd aangenomen dat het torenuurwerk langzamerhand de zonnewijzer aan de kerkmuur is gaan verdringen toen het, door HUYGENS' uitvinding in 1656 (3), nauwkeuriger kon gaan lopen.

Verder zou men voor die tijd "niet op een half uur gekeken hebben" omdat men geen behoefte had aan een fijne tijdsindeling en die ook niet ter algemener beschikking stond.

Ook in dit domein bracht archiefonderzoek een beter inzicht in de evolutie van de openbare tijdsaanwijzing. Torenuurwerken met uurslag, halfuurslag en zelfs kwartierslag waren een eeuw vroeger dan de zonnewijzers, vrij algemeen, op kerktorens en stadhuizen aanwezig.

De uurwerkmakerskunst dateert van voor HUYGENS tijd. De waterklok is de voorloper van het raderuurwerk, omdat men al vroeg het uitstromen van het water koppelde aan een samenstel van raderen. Daarmee werd niet alleen een tijdsaanwijzer gedreven maar, in een aantal gevallen, ook een aantal mechaniekjes die de mensen in verbazing brachten. Berichten over zulke ingewikkelde toestellen komen tot ons uit de klassieke bronnen, zo arabische als westerse. De overgang van waterklok naar raderuurwerk was niet zo groot. Het raderuurwerk werd aangedreven door een gewicht of een gespannen veer (ca. 1375) en de gang werd geregeld door mechanismen die men voortdurend verbeterde. Betreffende het raderuurwerk hebben we houvast aan de volgende feiten : sedert 1220 kent men in Keulen een Uhrmachergrasse (een uurwerkmakersstraat). Deze naam zou eventueel ook op het maken van mechanieken voor waterklokken kunnen slaan. Het raderuurwerk was in 1271 in Parijs niet gekend. De vroegste berichten die vrijwel zeker op het raderuurwerk slaan duiken ca. 1300 op en na 1350 vinden we in vele archieven aantekeningen betreffende de aankoop, reparatie of onderhoud van raderuurwerken voor kerken en stadhuizen.

In zeer korte tijd wordt het slagwerk ingevoerd en laat men op de hele uren, de halve uren en kwartieren een mechanisch schouwspel opvoeren (drie koningen rijden een rondetje, de dood met zeis en zandloper treedt te voorschijn of dichterbij ons komt het mannetje van Sluis ons het uur kond maken). Ook breidt men de uurwerken uit tot astronomische kunstuurwerken (de vroegst gekende in 1354 in Munster en Straatsburg) waarvan er in het Europa van de 15de eeuw veel meer de openbare gebouwen versierden dan nu.

De conclusie is dat reeds voor 1400 elke stad in West-Europa zijn torenklok had en iedere burger kon die kwart over tien horen slaan, juist zoals dat nu nog het geval is. Maar was er dan ook een zonnewijzer aan de gevel van de kerk ? Dat gaan we even na.

De middeleeuwse muurzonnewijzer was, voornamelijk, een zuidwijzer met een horizontale stijl. Het was een copie van de horizontale

zonnewijzers met een gnonoom, een rechtopstaande wijzer. Deze zonnewijzer, die alleen op de evenaar de tijd exact kan aangeven, geeft in onze streken alleen maar een juiste aanduiding op het ware middaguur. Er bestonden nog wel andere soorten zonnereijzers maar die waren niet geschikt als (verticale) muurzonnewijzer.

De moderne zonnewijzer heeft een poolgerichte stijl (Polus). De uitvinding ervan gebeurde niet in de oudheid omdat men er toen geen praktisch nut aan had. De uitvinder en het jaar van uitvinding zijn niet gekend. De eerst gekende verhandeling over de moderne zonnewijzer dateert echter uit 1431 (en is van de hand van enen Nicolaus VAN HEYBACH uit Erfurt. Ze werd in Neurenberg gepubliceerd).

De kennis verspreidde zich snel over West-Europa en in 1475 was de moderne zonnewijzer algemeen bekend, hoewel exemplaren van voor 1475 zeldzaam zijn.

Algauw vindt men in de verhandelingen aanwijzingen voor het construeren van verticale zuidzonnewijzers op wijkende muren en op verschillende vlakken van de kubus. De conclusie is dat de moderne muurzonnewijzer zo ongeveer in 1450 in gebruik kwam, dat is een eeuw na de invoering van de torenuurwerken. Blijft de vraag : wat moest men met zo'n ding aan de gevel van een kerk, als daarboven een uurwerk de tijd aangaf ook als de zon niet scheen ?

Het torenuurwerk heeft allereerst ertoe bijgedragen dat ongelijke uren vervangen werden door gelijke voor de burgerlijke tijdsopgave. Maar torenuurwerken hadden aanvankelijk niet zo'n gelijkmatige gang, dat ze lange tijd gelijk liepen met de zonnetijd. Dit verbeterde eerst na de uitvinding van Christiaan HUYGENS. Voor het bijstellen van de torenklok had men zondermeer een zonnewijzer nodig. De middeleeuwse zonnewijzer kon daarvoor alleen gebruikt worden op het tijdstip van de zonneculminatie dus op het zonnemiddaguur. Als de zon op dat ogenblik achter de wolken zat moest men wachten tot de volgende middag.

De moderne zonnewijzer maakte het mogelijk het torenuurwerk op elk willekeurig uur, dat er zon was, bij te stellen. De functie van de moderne zonnewijzer was dus wel belangrijk maar niet om er de tijd op af te lezen. Dat kon je eenvoudiger op het torenuurwerk. Deze situatie heeft lang geduurd. In Munchen bv. is het bekend, dat op het einde van de 18de eeuw de torenklok van de Frauenkirche gelijk gezet werd met de zonnewijzer uit 1514 en dat de andere openbare klokken van Munchen zich regelden naar de torenklok van de Frauenkirche.

Tot daar deze aanloop tot onze bijdrage van vandaag die het moet hebben van 4 zonnewijzers uit de omgeving van Oostende.

Onze eerste verkenning gaat naar De Haan.

DE HAAN. 1. Villa Zonnewijzer, Rembrandtlaan 11 (dit is de straat die evenwijdig loopt met de Koninklijke baan, richting Blankenberge, 200 meter voorbij de verkeerslichten. Met een beetje goede wil kun je de zonnewijzer zien vanop de baan). Een verticale oostafwijkende poolstijlzonnewijzer uit 1925. Ontwerp en de realisatie is waarschijnlijk van de architect Valentin VAERWIJK uit Gent. Hij ontwierp praktisch al de villa's (meest met een typische gevelversiering) in die straat.

De zonnwijzer is voorzien van een latijnse spreuk : HORAS NON NUMERO NISI SERENAS (vrij vertaald : DE UREN WORDEN NIET GETELD BEHALVE WANNEER HET HELDER IS) en de aanduiding ANNO 1925.

DE HAAN 2. Op de meer westelijk gerichte gevel van Villa Zonnwijzer in de G. Carlierlaan. Een verticale westafwijkende poolstijlzonnwijzer van een gelijkaardige opzet als De Haan 1 en waarschijnlijk uit het zelfde jaar. Hij is voorzien van de latijnse spreuk SINE SOLE SILEO (vrij vertaald : ZONDER ZON ZWIJG IK).

In de voortuin staat nog een stenen kolom waarop vroeger, te oordelen aan de gaten die in het bovenvlak van het stuk voorkomen, een inmiddels verdwenen, horizontale zonnwijzer moet gestaan hebben. Drie zonnwijzers voor één huis, dit zal meteen wel de reden zijn waarom de villa ZONNEWIJZER noemt.

Binst dat U toch in De Haan bent bekijk dan ook even in de Orteliuslaan een prachtige in de gevel ingewerkte windroos met de volgende engelse tekst : YE AULD WIND DIAL (vrij vertaald : GIJ OUDE WINDROOS). Ook hier was de architect Valentin VAERWIJK.

We gaan over naar de andere kant van Oostende waar we in Gistel twee zonnwijzers noteerden.

GISTEL 1. Mosselstraat nr. 29 op de tuinmuur van het huis van onze geachte Plate-leden, de heer en mevrouw TITECA-VAN ELSLANDER, hangt een verticale zuidpoolstijlzonnwijzer. Het is een stuk in gepolychromeerde ceramiek afkomstig uit het zuiden van Frankrijk. Er staat tenandere de volgende aanduiding op "Cadran solaire Artissime 26110 Nyons".

GISTEL 2. Mosselstraat nr. 31 in de tuin van het huis van de heer en mevrouw BEELAERT (oud-kommandant van het Militair Hospitaal te Oostende) staat een horizontale zuidpoolstijlzonnwijzer. De koperen plaat met wijzer staat op een zandstenen voetstuk, die spijtig genoeg gebroken is. Op de wijzerplaat staat het jaartal 1730 en op het voetstuk staat de volgende latijnse tekst SEMPER AMICIS HORA ABI NON MORATUR HORA IN AMBULA LUCE. Voorlopig waag ik me nog niet aan de vertaling van de tekst.

Bronnen en gegevens

- (1) ZINNER Ernst. Astronomische instrumenten. Munchen 1967.
- (2) De Zonnwijzerkring. Bulletin 10. Blz. 431 en volgende.
- (3) Christiaan HUYGHENS. Nederlans wis-, natuur- en sterrekundige. Geb. 14/4/1629 - gest. 8/6/1695. Stelde de golftheorie van het licht op, vond het slingeruurwerk uit, ontdekte een van de wachters en de ring van Saturnus en schreef een eerste wetenschappelijk werk over de kansrekening.

Noot

Bij vergissing werd de foto van de zonnwijzer Mosselstraat 29, Gistel, het onderste boven afgedrukt. Gelieve ons hiervoor te verontschuldigen.

ZONNEWIJZERS IN WEST-VLAANDEREN IV

In de omgeving van Oostende, De Haan en Gistel.

Poolstijlzonnewijzer
van het verticale type.
G. Carlierlaan, De Haan

Poolstijlzonnewijzer
van het verticale type.
Rembrandtlaan, De Haan

Als toemaatje
een zeer mooie windroos.
Orteliuslaan 8, De Haan

Poolstijlzonnewijzer
van het verticale type.
Mosselstraat nr. 29, Gistel

Poolstijlzonnewijzer
van het horizontale type.
Mosselstraat nr. 31, Gistel

HET ALTAAR HERSCHILDEREN

door J.G. DE BROUWERE

De "Neringhe der Vrye Winckeliers" van Oostende had, - lijk alle neringen en ambachten, - een heilige schutspatroon, en deze was Sint Nicolaas. Welke Sint Nicolaas dat was, weet ik niet. Alleszins was het ofwel dé Sinter Klaas, ofwel de Heilige Nicolaus van Tolentino. Waarschijnlijk wel deze laatste, die over gans West-Europa vereerd werd, terwijl de eerste als schutspatroon van de slaggers aanzien werd. De Vrye Winckeliers hadden natuurlijk ook een altaar in de parochiekerk, gewijd aan hun schutspatroon. Dat authaer was uit hout vervaardigd, en allicht in de XVIIde eeuw in barokstijl opgericht. Er was een groot schilderij met vergulde lijst, zeker met de afbeelding van de heilige schutspatroon van de nering, en aan beide zijden ervan stonden twee kolommen met kapitelen. Die kolommen waren in marmer geschilderd, wjl de kapitelen verguld waren. De rest van het altaar was ook beschilderd, en we mogen aannemen dat het zwart en wit was, lijk schier alle barokaltaren.

In de jaren 1750 was het altaar der Vrije Winkeliers al wat oud geworden (ik schat zo ongeveer één eeuw) en de verf zowel als het verguldsel was afgeschilferd. De Vrije Winkeliers konden dat niet langer dulden : het was tenslotte een erezaak. Onder leiding van deken Anthoine FLANDRIN en zijn zorgers Anthoine LANERIS en Franciscus MENEGHEER (1) werd besloten tot het schilderen marberen ende vergulden (van) den authaer van Sinte Nicolais staende ter parochiale kercke, en dat werk te laten uitvoeren door een Brugse meester-schilder : Philippus AGEYTS. Deze AGEYTS werd door de eedt van de Nering (d.i. de deken en de zorgers) gecontacteerd. Midden maart 1756 kwamen ze tenslotte alle vier (eed plus meester-schilder) bij notaris Philippus RYCX d'oude samen, om een kontrakt op te maken, met de overeengekomen voorwaarden erin.

Eerst werd overeengekomen, dat het werk tegen een vergoeding van 18 lb gr ct (2) zou worden uitgevoerd. Waar iedereen mee akkoord ging. Maar toen dicteerde de opdrachtgevers hun eisen : AGEYTS zal het altaar beschilderen so ende gelyck denselven jeghenwoordigh geschildert, gemarmert ende vergult is, mits wel te verstaan, dat AGEYTS alles levert wat daarbij van pas komt, inbegrepen de stellinghe, - en dit binnen de tydt van veerthien oft uyteerlyck sesthien werckende daeghen. Tot nogtoe geen wanklank. Maar de deken dicteerde verder dat, mocht AGEYTS niet binnen termijn klaar komen, - op wat pretext soude mogehn wesen, - dan laat de Nering het werk door een ander afmaken, wel te verstaan op AGEYT's kosten. En nu protesteerde de meester-schilder zéér heftig, want hij ging helemaal niet meer akkoord. Er kwam zelfs ruzie, en het duurde wel enkele dagen vooraleer Nering en meester-schilder het eens werden. Misschien duurde het wel een hele week vooraleer de in zijn eer gekrenkte Bruggeling en de veeleisende Oostendenaren op zaterdag 27 maart 1756 naar het kantoor van notaris RYCX d'oude terugkeerden.

Op die zaterdag was er een andere klerk op het kantoor van de notaris werkend, maar hij schreef toch op hetzelfde blad (papier was wel zéér duur in de XVIIIde eeuw, en het was een blad op zegel

commissie
 N° 17
 Besluisd'entigh

reijt

Comparcerden Doorny philijppo syop
 Vondenotaris
 in personen Nicols Anthoine-flanderin, An-
 thoine Paneris ende fransiscus Meneghiet
 iegheuoordighe d'ien edeleit van de
 Neeringhe der Vrye Winckeliers binne deser
 Nede, dewelcke comparanten jhuinne
 Voornoeude qualiteit hebben bekeudt ende
 beleiden wel ende deuighdelyk besteet te hebben
 aen philijppis Ageyts Schilder van Lynnen
 Style ende woonachtigh binne de Stadt
 Brugge, dewelcken ten desen mede compa-
 rerende jingelijc bekeudt Wel ende deuighde-
 lyck aenghenome te hebben, te schilderen,
 marberen ende vergulden den uuthaer van
 Sinte nicolais staende ter parochiaele
 kerke deser Nede, soo ende gelyck den seluen
 iegheuoordigh geschildert, gemarberet
 ende verguldt, voor ludenits de somme
 van achtthien ponden grooten Ockenisch
 Courant gheldt, blyuendeten Coste vanden
 Voornoeuden philijppis Ageyts de Stellinghe
 ende leveringhe tot schilderen, marberen
 ende vergulden vanden seluen uuthaer
 noodigh, ende dit binne deertydt van veer-
 thien ofte ^{vngereeuwoegende} vyfttych sesthien, Verstekende
 daeghen, te beginnen op den 2^{den} hedendato deser
 oeffne jhuas den Voornoeuden philijppis
 Ageyts in faute Spacine te blyuen syn
 Voorschreiden aenghenomen Verke

Binnen de hier Oorengelimitteerdtyd
 te voltrecken op wat precept het soude
 moghen wesen, de dry eerste comparanten
 hetelve sullen vernoghen sijn en foste
 te doen voltrecken door bodanighen
 persoon ende personen als by sullen
 gemaedigh diende, ende dat sijn niet en
 sullen ghehouden wesen hiervoer
 hetgouwe by daer aen sal hebben geroecht
 ende geleverd jets te betaelen, op oft sijn de
 comparanten geconveniirt, dat den tweeden
 comparant den anteur sal meucken
 in der beven volgend sijn goet sijnken ende
 naer den heid van het werck, ende in het
 rijact van het vergulden, sal hy salde
 moeten doen volgend dat de eerste comparan-
 ten aen hem sullen ordonneeren, ende
 aen wijlen, Actum in vestende den 27.

Enoprevent inderte 1756

Joanne Cobyn
 1756

Antoinne Handere
 als Duchere
 1756

A. G. Ruyck
 1756

Antoon Landert
 Franciscus Alenghier

Quod Altestor

A. G. Ruyck
 als pub.
 1756
 3.

Philipje van C. Ruyck

van 5s.) datgene wat de comparanten geconveniëert hadden. AGEYTS had eigenlijk gewonnen, want hij sal moghen marberen volgens syn goedtduncken ende naer den hees van het werck. Goedschiks of kwaadschiks ging nu iedereen akkoord, en ondertekenden de akte, die de notaris voor waar verklaarde (3) met de traditionele woorden "goud attestor".

AGEYTS mocht beginnen schilderen, echter zonder tijd te verliezen.

BRON

Brugger, Rijksarchief. Notariële archieven. Fonds Van Caillie. Depot 1940, register nr. 37A, akte nr. 76.

- (1) Anthone FLANDRIN f^S Andries fs Andries, winkelier, te Oostende ca. 1701 geboren en in 1737 met de één jaar jongere Joanna VAREE gehuwd, voert in officiële documenten het predicaat "Sieur". Hij verschijnt 4 maal als getuige in burgerlijke zaken, en eenmaal als partij. Anthone LANERIS heeft de handtekening van een oude man. Toevallig zijn kort na mijn verhaaltje twee Anthonen LANERIS overleden. De ene op 06 juni 1760, was vrijgezel; de andere was gehuwd met Anna Maria PIETERS, en stierf op 02 oktober 1763. Hij was deken van de Nering der Vrije Winkeliers in 1753. Toen hij op 06 juli 1753 aangerand werd door enkele soldaten onder leiding van een officier, werd hij gered dank zij de tussenkomst van Sieur Carel ANNOYE fs Caroli, ook winkelier. Franciscus MENGHEER, gestorven 11 oktober 1759 echtgenoot van Domicella Francisca RYCX, was ca; 1701 geboren. Hij komt éénmaal voor als getuige in "civile" zaken en ook éénmaal in "criminele" proces. Zie de zéér goede indexen bij Julien VERHAEGHE. Civile zaken Schepenbank van de stad Oostende. III (1715-1765) en IV (1766-1795). Oostende, VVF, 1990 en ook Informatien en sentencen crimineel voor de Schepenbank van de stad Oostende. III (1729-1772) en IV (1773-1796). Oostende, s.d. (ca. 1990).
- (2) Zie : P. VANDE WALLE. Oude maten, gewichten en muntstelsels in Vlaanderen, Brabant en Limburg. Oostende, VVF, 1984, blz. 66.
- (3) Merk dat de notariële akten van het Ancien Régime niet dezelfde waarde hadden als de huidige notariële akten; het belangrijkste, m.i. is dat ze niet uitvoerbaar waren.

HEIST-AAN-ZEE : EEN CYCLUS GEDICHTEN

In de dichtbundel "Egyptisch zwart", te Leuven uitgegeven in 1993 in opdracht van de zgn. "Leuvense schrijveraktie" (en opgenomen in haar "Leuvense cahiers, nederlandse reeks, nr. 132), komt een cyclus van zeven gedichten voor, onder de noemer : "Heist-aan-Zee : de waterscheiding".

Op zich eerder te bestempelen als een curiosum, maar vermeldenswaard : immers, ons tijdschrift kan bogen op tal van wetenswaardigheden en ééntje bij voor de toekomst is altijd welkom in de goed gevulde kolommen !

Emile SMISSAERT

OOSTENDSE MARINE-OFFICIEREN GESTORVEN VOOR HET VADERLAND TIJDENS DE EERSTE WERELDOORLOG

In Polaris, tijdschrift van de vereniging der reserve officieren van de Zeemacht, verscheen onlangs, van de hand van A. BILLIET, een lijst met namen van Marine-Officieren die tijdens W.O.I op zee hun leven lieten.

Bij het uitbreken van W.O.I was de toestand zo dat er in België geen zeestrijdkracht meer was. De Koninklijke Marine was inderdaad in 1862 afgeschaft.

Door die toestand was onze koopvaardij er toe genoopt bepaalde taken uit te voeren zoals troepentransport, evacuatie van vluchtelingen, bevoorrading en ontmijning, die in andere landen toevertrouwd werden aan oorlogsschepen of geëscorteerde koopvaardij schepen.

Een aantal Belgen vocht op zee bij de Franse Marine, of aan boord van schepen van de Royal Navy, maar het grootste aantal aan boord van onze koopvaardij schepen.

Hieronder volgt een lijst van officieren van de koopvaardij, geboren te Oostende en gestorven tijdens W.O.I.

- **BAELE, A. D. N.**, geboren in 1874, kapitein ter lange omvaart sedert 1904, commandant van het stoomschip CLAIRE, getorpedeerd in de middellandse zee op 12 juli 1917. Het vaartuig verdween in enkele seconden, samen met 25 officieren, bemanningsleden en passagiers.

- **DEBROCK, J. E.**, geboren in 1882, kapitein van het Belgisch stoomschip ANTIGOON tot in 1915, vervolgens bevelhebber van het stoomschip MENAPIER, dat vernietigd werd door een U-boot ter hoogte van Margate (UK) in 1915. Het schip zonk in minder dan 30 seconden. Naast de bevelvoerder, zijn echtgenote en dochter werden ook de eerste luitenant, de eerste werktuigkundige en 10 bemanningsleden meegesleurd in de diepte.

- **DE PAUW, E. H. C.**, geboren in 1892, eerste luitenant a/b GASCONIER, vernietigd door een onderzeese mijn in de Noordzee in augustus 1918. De bemanning had plaats kunnen nemen in twee reddingssloepen. Door een laatste explosie werd één van de reddingssloepen getroffen en vijf van de zes opvarenden, onder wie officier DE PAUW, verdwenen ogenblikkelijk. De derde officier werd door de andere sloep opgepikt al zwemmend met één arm, de andere arm was door de explosie afgerukt.

- **DUBOIS, C. L.**, geboren in 1876, kapitein ter lange omvaart, bevelvoerder van de NERVIER die vernietigd werd op 12 oktober 1917.

- **FONTAINE, D. J.**, geboren in 1889, derde officier a/b SYRIE, getorpedeerd in december 1917 op weg naar Rotterdam.

- **HUBERT, E. V.**, geboren in 1880, derde officier a/b van het Belgisch stoomschip HAELEN. Dit schip werd op 18 maart 1917 in de Noordzee beschoten door een onderzeeër. Dit schip maakte nochtans deel uit van de Commission for Relief in Belgium en bezat een

Duitse vrijgeleide. Na het eerste schot werd het schip stilgelegd, nochtans bleef de onderzeeër verder vuren. De kapitein gaf bevel de sloepen te water te laten. De onderzeeër vuurde steeds heviger en de projectielen ontploften boven de hoofden van de bemanning die de sloepen bedienden. Op het ogenblik dat de bakboord-sloep het water bereikte en de bemanning aan boord wilde gaan sloeg een obus in op het schip en vernietigde het landingsvaartuig samen met de HUBERT en vier bemanningsleden.

De Commission for Relief in Belgium werd op 22 oktober 1914, op initiatief van de Amerikaanse zakenman Herbert HOOVER (de V.S. was neutraal tot april 1917), te Londen opgericht. De commissie had tot doel de bevoorrading van de Belgische bevolking te verzekeren in samenwerking met het Nationaal Hulp- en Voedingscomité dat eind augustus 1914 tot stand kwam door toedoen van de Belgische industriëlen Ernest SOLVAY, E. FRANCOU van de Société Générale en D. HEINEMANN van de Sofinaholding. Dit NHVC, waarvan het uitvoerend comité strikt in handen bleef van een bankierselite, zou - tot ongenoegen van de Duitse bezetter - een zeer autonome rol gaan spelen die ook veel verder reikte dan directe hulpverleningsprogramma's.

- VERBARRE, M., geboren in 1887, werktuigkundige a/b EGYPTE, die verging op 20 januari 1917.

- VERMEIRE, J. A., geboren in 1885, eerste officier a/b SYRIE, vergaan met dit schip in december 1917.

- VROOME, G. A., geboren in 1894, luitenant a/b Keltier, getorpedeerd op 28 september 1918. Deze officier was in 1917 ontsnapt bij de torpedering van het stoomschip INDUTIOMARE.

- ZONNEKEYN, F. P., geboren in 1888, tweede werktuigkundige a/b EGYPTE, getorpedeerd in 1917 zonder spoor na te laten, samen met 26 officieren en bemanningsleden.

J.P. FALISE

VEILING 1995

Op donderdag 26 januari gaat voor de 23ste maal de jaarlijkse Veiling van de Plate door onder leiding van de heer O. VILAIN.

Zoals steeds komt er een % ten goede van "De Plate". Dit procent wordt vastgesteld op 20 % dat afgehouden wordt van de verkoopsom. Wanneer er loten aangeboden worden, waarvan het lid zelf de minimum instelprijs bepaald heeft en indien er daarvan stukken geen koper vinden dan zal bij de teruggave van deze 10 % op de gevraagde instelprijs gerekend worden.

Personen die wensen stukken te laten veilen mogen de lijst van de te veilen stukken (zo gedetailleerd mogelijk) binnenbrengen bij de heer O. VILAIN, Rogierlaan, 38 bus 11, Oostende.

De stukken (boeken, foto's, affiches, plannen, enz., maar geen breekbare voorwerpen) moeten wel betrekking hebben op Oostende of de kuststreek.

LIDGELD 1995

Het lidgeld voor het lidmaatschap bij de Heemkring De Plate is voor 1995 vastgesteld als volgt :

Aangesloten lid :	400 Fr
Steunend lid :	500 Fr
Beschermend lid :	vanaf 1.000 Fr

Mogen wij vragen gebruik te maken van het hierbijgevoegd stortingsbulletin. Alleen diegenen die tot nu toe niet gestort hebben (laatste storting ontvangen op 25 november) ontvangen hierbij een stortingsbulletin.

Ook dit jaar biedt het Grafisch Bedrijf LAMMAING ons gratis de Platekalder aan. Deze wordt samengesteld door onze ondervoorzitter de heer Omer VILAIN. Als thema werd "LA BELLE EPOQUE TE OOSTENDE" gekozen.

Het lidgeld werd dus ook dit jaar NIET verhoogd
Maar een extra steuntje kunnen we wel gebruiken

Daarom...

Wordt steunend lid i.p.v. aangesloten lid, of wordt beschermend lid i.p.v. steunend lid ! !

Jean Pierre Falise
Penningmeester

Bij afwerking van uw kleurenfoto's

GRATIS FILM
of **GRATIS DUBBEL**
of **GRATIS CD** COMPACT DISC DIGITAL AUDIO

COCK CAMERA SERVICE

Hoek Jozef II straat en Christinastraat - OOSTENDE

Tot einde voorraad !
Bij afwerking nieuwe film
min. 20 afgewerkte foto's

Het UITVAARTKONTRAKT is de absolute ZEKERHEID dat uw begrafenis of crematie zal uitgevoerd worden volgens UW WENSEN en dat uw familie achteraf GEEN FINANCIËLE besommeringen heeft.

Vrijblijvende inlichtingen voor deze exclusieve service :

Begravenissen & Crematies

NUYTTEN n.v.

Torhoutsestwg 88 H
Petit-Paris Oostende
Tel. 80.15.53

"Uw steun in droevige dagen"